

SIRA

María Dueñas

Sira

Uit het Spaans vertaald door
Jacqueline Visscher en Marjan Meijer

Oorspronkelijke titel *Sira. Planeta 2021*

© 2021 María Dueñas

© 2022 Nederlandse vertaling Jacqueline Visscher en Marjan Meijer /

Uitgeverij Wereldbibliotheek

Alle rechten voorbehouden

Omslagontwerp Karin van der Meer

Foto auteur © Wouter Van Vaerenbergh / Lumen Photo

NUR 302

ISBN 978 90 284 5214 5

www.wereldbibliotheek.nl

*Voor Ana Castro, nog een dappere vrouw
die ik bewonder en liefheb*

DEEL EEN

Palestina

I

Die schrijfmachine brak mijn levenslot niet open. Daarin vergiste ik me toen ik nog jong en onwetend was, toen ik nog geen woorden als geweld, verbittering, wanhoop en woede in mijn geheugen had opgeslagen, en ik niet in staat was de bezoeken die het leven voor me in petto had te voorzien. Nee, mijn levenslot werd niet overhoopgehaald door een onschuldig mechanisch voorwerp bedoeld om letters bij elkaar te zetten. Was het maar zo, de toekomst had echter een ander lot voor me gereserveerd. Driehonderdvijftig kilo explosieven, geplaatst in de kelders van een hotel in Jeruzalem, iets wat vele malen desastreuzer was.

In de zomer van 1945 vertrokken we naar het Nabije Oosten; we lieten een hongerig en onderworpen Spanje achter ons, en een bloedend Europa dat met veel pijn en moeite aanving met de wederopbouw. Een jaar en een paar maanden eerder waren Marcus en ik getrouwd – uit wederzijdse overtuiging en om me te beschermen tegen ongewenste eventualiteiten van mijn functie als medewerkster van de Britse geheime dienst – in Gibraltar, op een winderige dag in maart, met het Iberisch Schiereiland aan de ene kant en Noord-Afrika aan de andere, twee totaal verschillende maar tegelijk heerlijk nabije gebieden die zo veel voor ons betekenden.

In plaats van de gebruikelijke ceremonie onderwierpen we ons aan een louter officiële formaliteit, even kort als sober. De Rots was gemilitariseerd, van de tunnels tot aan de hoogste top, en vrijwel verstooken van burgers, die allemaal geëvacueerd waren sinds het begin van de Tweede Wereldoorlog, uit angst dat de Duitsers zouden binnenvallen. Er waren geen bloemen, geen foto's, zelfs geen ringen in dat kantoor van The Convent, de residentie van de gouverneur. Marcus overlegde zijn legitieme papieren, een diplomatiek paspoort op naam van Mark Bonnard, zijn ware identiteit; Logan was slechts een schuilnaam voor troebele tijden. Na het geijkte *'I do'* legde ik in mijn onzekere Engels de protocollaire eed van trouw aan de monarch af, en onmiddellijk verstrekten ze een document met mijn nieuwe per-

sonalia. Sira Bonnard, voorheen Arish Agoriuq, voorheen Sira Quiroga, was zojuist een gloednieuwe onderdaan van Groot-Brittannië geworden. Mijn laatste woorden waren amper hoorbaar: *'So help me God.'* Misschien beseftte niemand het, maar toen ik ze uitsprak raakte ik ongewild geëmotioneerd: ondanks de kille gang van zaken bekrachtigden we hiermee een verbintenis die tegenslagen en woelingen, grenzen en afstanden kon overwinnen.

Terug in Madrid kwamen het trouwboekje en mijn nieuwe paspoort onder de hoede van de ambassade en leidden wij opnieuw ogenschijnlijk verschillende levens, we zagen elkaar altijd stiekem, hij ging verder met zijn werkzaamheden, zijn komen en gaan ten behoeve van zijn vaderland, terwijl ik verslag uitbracht van de informatie die ik de echtgenotes van de nazi-kopstukken ontfutselde, onder de dekmantel van de gewilde couturière die als uit de lucht gevallen in de hoofdstad was verschenen.

Toen Duitsland begin mei 1945 de overgave tekende en beval alle oorlogshandelingen te stoppen, sloot ik het atelier in de Núñez de Balboa dat de Engelsen eens voor me hadden opgezet en trok ik bij Marcus in. Het viel niet mee mijn beroep op te geven, het werk dat mijn dagen had overladen en me had vervuld met trots en voldoening, contacten en rendementen. In het licht van de gebeurtenissen van de laatste tijd bleek het echter een opluchting: wat sinds mijn kinderjaren mijn werk was geweest, was uiteindelijk een onaangename taak geworden waarvoor ik moest omgaan met een clientèle van foute personen tegen wie ik, hypocriet, bedrieglijk hartelijk moest zijn. Het kwam me op den duur voor dat de stoffen en patronen zwaar als stenen waren, de draden werden stroppen die me wurgden en het feit alleen al dat ik mijn kledingstukken moest passen op lichamen van vrouwen die ik verachtte, werd uiteindelijk een misselijkmakende taak. Niet meer bedriegen, hen allemaal vergeten en niets meer te hoeven verhullen nam mijn gespannenheid weg en gaf me mijn rust terug.

Niettemin was ik me ervan bewust dat ons leven samen in het sobere appartement in de calle Miguel Ángel kort zou zijn. De instorting van het Derde Rijk en de zege van de geallieerden hielden eveneens het einde in van de missie op het Iberisch Schiereiland van mijn tot dan toe clandestiene echtgenoot. Het moment was aangebroken om nieuwe toekomstplannen te maken, en onze interesse ging in tegengestelde richting.

Marcus voelde het sterke verlangen om samen naar Engeland te gaan, een bijdrage te leveren aan het herwinnen van de voorspoed van zijn vaderland. Ik van mijn kant wilde ook dolgraag weg uit dat Madrid met zijn voortdurende stroomuitval, de schreeuwende propaganda, het zwarte brood en de wraaknemingen, waar in elk huis wel een dode te betreuren viel, waar de mensen nog altijd met de wrok onder hun kussen sliepen en waar ze de kinderen kaalknipten zodat ze niet door de luizen werden opgevreten. Nee, ik wilde niet in die angstaanjagende omgeving blijven, ik had liever dat mijn kinderen ergens werden geboren zonder de sporen van verschrikkingen op straat, zonder gezichten getekend door wanhoop. Daarom stelde ik hem voor terug te gaan naar Marokko, naar de warmte en het licht, dicht bij het verleden en bij mijn moeder. Ik wilde dolgraag weg van dat toneel van ons heimelijke bestaan vol verborgenheden en leugens, vergeten wie we waren geweest en onszelf openlijk kunnen laten zien zoals we waren, zonder bedrog en vaagheid en angst.

Beide wensen gingen een paar weken later echter in rook op, toen we er nog aan moesten wennen dat we samen over het trottoir konden lopen zonder de hele tijd waakzaam te moeten zijn, het ons nog moeite kostte te accepteren dat we openlijk zulke simpele dingen konden doen als een bioscoopje pakken op de Gran Vía of tot in de vroege uurtjes dansen in Pasapoga. Het verzoek dat Marcus kreeg was concreet. Ze riepen hem op voor een nieuwe taak, in Palestina, dat onder Brits mandaat viel. ‘Met onmiddellijke ingang, echtgenote welkom,’ vertaalde hij hardop. Een nieuwe klus onder de paraplu van de Secret Intelligence Service. Hij lichtte niets toe. Ik vroeg liever niets.

Ondanks mijn ontsteltenis deed ik mijn best mijn teleurstelling niet openlijk te tonen. Als ze mijn houding hadden geweten en als mijn echtgenoot geen Engelsman was geweest, zouden ze bij de Sección Femenina, de vrouwenafdeling van de Nationale Beweging, trots zijn geweest: hier had je een rasechte Spaanse die voldeed aan het model van de zichzelf verloochenende echtgenote dat het nieuwe Franco-regime oplegde, gehoorzaam en loyaal, de volmaakte huisvrouw, de perfecte echtgenote. Tenslotte was ik niet meer dan een naaister die niet eens meer werkte, terwijl Marcus dankzij zijn efficiënte inspanningen een gewaardeerde kracht was geworden, in dienst van zijn regering. Maar voorbij de huwelijks plichten had de tijd de

vluchtige liefde versterkt die tussen ons was gegroeid in Tétouan, toen ik nog een angstig meisje was en hij een jonge geheim agent die met een stok liep en zich voordeed als journalist.

Het raderwerk van het nog altijd grootse Britse imperium had nu definitief een overplaatsing bepaald die niet overeenkwam met Marcus' aanvankelijke plan om zich in zijn eigen land te vestigen, en al helemaal niet met mijn wens om terug te gaan naar Afrika. Maar omdat insubordinatie en ongehoorzaamheid niet tot onze principes hoorden, pakten we onze kleding en bezittingen in twee hutkoffers en een aantal kleinere koffers, en gingen we eind juni op weg naar een nieuwe plek op de wereld, met een korte tussenstop in Londen; net lang genoeg opdat Marcus instructies zou krijgen, wij zijn moeder konden bezoeken en met eigen ogen de trieste werkelijkheid van nog een gekwelde hoofdstad konden constateren.

Het hoofd bieden aan de onbekende Lady Olivia Bonnard wekte een verwarrende angst bij me op. Ik voelde me ineens onzeker, en dat terwijl ik me al jaren uitstekend wist te redden tussen mensen van allerlei allooi. 'Moet ik haar zo aanspreken, met Lady ervoor?' fluisterde ik tegen Marcus toen we op onze bestemming aankwamen, mijn blik strak gericht op de wit gestucte gevel, vaal, gebladderd maar niettemin luisterrijk. Hij knipoogde met een uitdrukking die ik niet kon plaatsen. Misschien wilde hij, ironisch, mijn zenuwen als kersverse echtgenote kalmeren tegenover de altijd verontrustende figuur van een schoonmoeder. Of misschien wilde hij me gewoon waarschuwen voor het type vrouw dat ons verwachtte in die woning The Boltons, in de wijk Brompton, Kensington, een gebied dat ondanks de voornaamheid niet gevrijwaard was gebleven van de bloedorstige aanvallen van de Duitse luchtmacht.

Huis en eigenares pasten perfect bij elkaar: geteisterd en tegelijk formidabel, harmonieus zowel wat skelet als binnenste betrof. Beide enigszins in verval, maar waardig en standvastig. Imposant. Gelukkig had ik me al jaren bekwaamd in de kunst van het veinzen en had ik geleerd me ongedwongen te bewegen in kringen vergeven van mensen in vele soorten en extravagaties in alle toonaarden; daarvoor slikte ik mijn aanvankelijke nervositeit weg en lukte het me een zelfbewuste houding te bewaren gedurende die eerste theevisite in de prachtige verwilderde tuin. Terwijl ik me zelfverzekerd voordeed, spreidde ik al mijn charme tentoon, liet ik mijn beste manieren zien

en beperkte ik me tot een gedoseerd aantal milde glimlachjes en korte bijdragen aan het gesprek. Kortom, ik gedroeg me als de aanbiddelijkste van alle mogelijke echtgenotes.

Haar houding naar mij toe, daarentegen, was er een van minieme beleefdheden, eigen aan haar stand, zo nu en dan een minachtende uitdrukking en een sublieme onverschilligheid. Ze kwam totaal niet overeen met het beeld dat ik me van haar had gevormd: ik dacht dat ze sober en ingetogen zou zijn, in overeenstemming met de zware tijden die het land had doorgemaakt en nog doormaakte. Maar ik had het volledig mis. Olivia Bonnard was uit ander hout gesneden.

Met haar hoekige gezicht en de lange, van grijze haren wemelen-
de vlecht over haar linkerschouder, gehuld in een versleten fluwelen
tuniek en de ene Amerikaanse Chesterfield na de andere rokend die
Marcus op de zwarte markt in Madrid had weten te bemachtigen,
vond Lady Olivia het zelfs nodig mijn gemoedstoestand meer dan
eens een knauw te geven. Ze verborg haar laatlunkende trek niet bij
mijn matige Engels, en een paar keer deed ze alsof ze niet meer wist
hoe je mijn naam uitsprak: ‘Saira? Sirea? Seira?’ Andere keren liet
ze me met een half afgemaakte zin zitten en boog zich voorover om
een stukje sandwich met komkommer in de bek van een van haar
honden te stoppen, alle drie half gestoord, eentje mank, allemaal
oud.

Het was zonneklaar dat ze moeite had met een buitenlandse zon-
der standing of fortuin als schoondochter, die ook nog eens afkom-
stig was uit een onbeschaafd, achtergebleven en katholiek land waar
broedermoord een bloeddorstig gebruik was geworden.

Wie ze wel overstelpte met genegenheid was Marcus, de oudste
van haar zonen, de enige overlevende nakomeling in de afgekalfde
familie die alleen hen tweeën nog als leden telde. Op specifiek Brit-
se wijze hadden ze amper fysiek contact: geen kussen, geen omhel-
zingen, geen terloopse aanrakingen. Slechts één keer woelde ze met
haar benige vingers door zijn haar, dat was alles. Maar de harmonie
was overduidelijk, ze straalden betrokkenheid uit en leken op elkaar
in de groene kleur van hun ogen, de aders die over hun hals liepen,
zelfs de vorm van hun oren. De gespreksonderwerpen volgden elkaar
op in haar scherpe Engels dat me moeite kostte om te begrijpen,
meerdere malen liet ze een paar sprankelende, elegant sarcastische
opmerkingen vallen waarvan hij het uitschaterde, ontspannen als

maar zelden het geval was, met zijn lange benen gekruist op het lange gras en zijn ogen samengeknepen tegen de zomerzon in de tuin van zijn kinderjaren: de doorgewinterde, sceptische agent die de veertig was gepasseerd, weer even kind onder de beschermende vleugels van zijn moeder.

‘Ze heeft het zwaar gehad in de oorlog,’ fluisterde Marcus toen we weer in de auto stapten die ons naar Heathrow zou brengen. Alsof hij haar wilde verdedigen. We keken naar haar door het autoraam, terwijl zij ons vanaf de hoogste bordestrede bij de ingang zag vertrekken, stoïcijns tussen de twee vieze, gestucte pilaren waarop het afdak steunde, zeldzaam statig in haar oude tuniek, met de gestoorde honden aan haar voeten, een peuk tussen haar lippen en dat aparte kapsel. De victoriaanse moraal waarmee ze was grootgebracht, belette haar openlijk haar gevoelens te tonen; ze zwaaide slechts naar ons. Maar toch voelde ik aan dat een brok haar keel als een strakke vuist dichtschroefde toen ze afscheid nam van haar zoon.

Weduwe van Sir Hugh Bonnard, haar enige dochter verloren aan een hersenvliesontsteking nog voordat het meisje uit de puberteit was, en de jongste van haar mannelijke nakomelingen, een RAF-piloot, bij de Slag om Frankrijk, in het begin van de strijd. Zonder zich ooit aan iets anders te hebben gewijd dan aan de ledigheid eigen aan haar stand en geslacht, brachten het verdriet en het aanstekelijke patriottisme haar er vanaf dat moment toe om de indolentie van zich af te schudden en haar deuren open te zetten voor eenieder die het nodig had, met het sterke verlangen te helpen waar ze kon. Zo verkocht ze onder de prijs een aantal meubelstukken, vele bronzen beelden, juwelen en schilderijen, porselein, bont en tapijten. Het geld dat ze ervoor kreeg, gebruikte ze om de nood te verlichten van de arme drommels die Vrouwe Fortuna vergeten was met haar toverstokje aan te raken. Iets daarvan had Marcus me al in Madrid verteld, hoewel op louter informatieve toon. Nu deed hij het daarentegen vanuit zijn onderbuik, terwijl hij me gaandeweg de verwoestingen van de bombardementen in de omgeving aanwees. Het grootse Balden Lodge vlak bij zijn huis was niet meer dan een terrein vol puin, de belendende Anglicaanse kerk Saint Mary The Boltons miste het orgel, de ruiten, het dak. Zelfs het ijzeren hek dat het park omsloot was weggehaald en omgesmolten voor de wapenindustrie.

Het bericht van het einde van de oorlog had de Londenaren in

jubelstemming gebracht: meer dan een miljoen mensen vulden het centrum na de aankondiging, ze kwamen in afgeladen bussen en vrachtwagens, op karren, lopend, rennend, met de metro, op de fiets. Vliegtuigen vlogen feestelijk boven de stad, de hoorns van de sleepboten op de rivier en het onstuimig klockgelui van de kerken klonken door de lucht. De menigte dromde samen en schreeuwde zich schor, zong, lachte, klapte en zwaaide met vlaggen, met op hun hoofd hoedjes van papier, ver van alle waardigheid, bevrijd van hun panische angst. Op Piccadilly Circus dansten jongens in uniform de polonaise met stralende meisjes in zondagse kleren, massa's jongeren stapten met opgestroopte broekspijpen in de fontein op Trafalgar Square, de koning, de koningin en premier Winston Churchill, die op het balkon van Buckingham Palace verschenen, werden onder vrolijk geklap uitbundig toegejuicht.

Tegen de tijd dat Marcus en ik onze korte tussenstop in zijn stad maakten, was er van die triomfantelijke collectieve euforie weinig meer over. Inmiddels waren er bijna twee maanden verstreken en nu was alles werkelijkheid en rauwe zekerheid. De bijna zes oorlogsjaren hadden Groot-Brittannië verarmd, verwoest en uitgeput. Behalve de honderdduizenden gesneuvelde of zwaargewonde soldaten aan de diverse fronten van de strijd veroorzaakten de bombardementen van de Luftwaffe op de eilanden meer dan zestigduizend burgerdoden, bijna negentigduizend gewonden en massa's, massa's mensen zonder dak boven hun hoofd, zonder werk, zonder lucht. De blitzkrieg gooide alleen in Londen al meer dan veertigduizend panden plat, reduceerde ze tot puin, verwrongen metaal, verbrand hout en as. Er was gebrek aan alles, woningen en levensmiddelen, bouwmaterialen, kolen, kleding. De schatkist was leeg en de opgelopen schulden bereikten gigantische niveaus, overal etterde de moedeloosheid door.

Ik voelde een enorme opluchting toen we aan boord gingen van ons BOAC-vliegtuig en ik dat buitenlandse eiland niet meer hoefde te zien, waaraan ik niettemin onherroepelijk verbonden was door een paspoort en een echtgenoot. Ik keek niet eens uit het raampje, ik omklemde slechts Marcus' hand en kneep mijn ogen stijf dicht toen we de start inzetten. Met hem naast me, dat wist ik zeker, zou alles te verdragen zijn.

Volgens een van de klassieke routes van het Britse Rijk maakten

we de eerste tussenstop op Malta, daarna gingen we verder tot Cairo en uiteindelijk landden we de volgende dag op het kleine vliegveld Lydda, een tiental jaar eerder door de Engelsen op Palestijnse grond gebouwd.

Hoe had ik kunnen bevroeden, toen we de trap van die Avro York afdaalden om voet te zetten in het Heilige Land, dat ik anderhalf jaar later al zou terugkeren naar dat geruïneerde Londen?

Hoe had ik kunnen voorzien welke wegen van het leven, wreed en rampzalig, Olivia Bonnard en ik samen zouden afleggen? Zonder Marcus. Zonder elkaar te liggen. Zonder elkaar te begrijpen.

2

Slechts vier passagiers stapten samen met ons uit het toestel; de rest vloog verder naar Karachi. Aan de voet van de landingsbaan wachtte een beleefde, corpulente Arabische chauffeur ons op. We deden er bijna twee uur over om in Jeruzalem te komen; van tijd tot tijd kwamen we Britse legervoertuigen tegen, nachtelijke patrouilles in een gebied dat zich stilaan bewapende. Marcus zweeg vrijwel de hele rit; ik moedigde hem niet aan tot praten, inmiddels kende ik zijn stiltes. Hij dacht na, beraadde zich, oriënteerde zich. Hij arriveerde in een Palestina onder koloniaal mandaat van zijn eigen land, kort na het einde van de oorlog, toen men nog niet wist of de spanningen tussen Arabieren, Joden en Britten zouden terugkeren, en op welke manier, na het bestand vanwege de oorlog. Duur van het verblijf onbepaald, maximale discretie, extreme behoedzaamheid. Dat was het enige wat ik moest weten; niets over zijn handelwijze, niets over zijn protocollen, niets over zijn contacten of zijn streven. Dat had niets te maken met gebrek aan vertrouwen, het was gewoonweg de manier van werken. Alsof we gescheiden werden door een glazen ruit. In luchtdichte compartimenten.

‘Niemand voorziet goede tijden,’ mompelde hij toen we het zoveelste voertuig vol geüniformeerde landgenoten van hem tegenkwamen. Gelijk had hij. In 1917, zoals was bepaald in de Balfour-verklaring, had de regering van Zijne Majesteit toegezegd de aspiraties te steunen van de zionistische Joden die smachtten naar een definitieve nederzetting voor hun volk, een *national home*, een vaag en ambi-

gu concept dat voor de een hoop inhield en voor de ander achterdocht. Betekende dat de stichting van een nieuwe, onafhankelijke Joodse staat in Palestina? Of wellicht een plek voor de Joodse minderheid in een Arabische staat? Niemand die erbij stilstond om de nuances te preciseren.

Hoewel we in de auto zwegen, had Marcus de voorgaande weken en gedurende de vluchten een panorama voor me geschetst van de plek en het tijdsgewricht waar we ons voor een onbepaalde periode zouden vestigen. Na de Eerste Wereldoorlog en onder auspiciën van de Volkenbond was het Britse imperium zijn koloniale mandaat over Palestijns gebied actief gaan uitoefenen. Ze installeerden daar hun militairen en burgers, veelal complete gezinnen, en brachten hun instituties en leefwijze mee, hun gedrag, hun taal, hun arrogantie en hun belangen. Parallel daaraan nam in groten getale de vestiging toe van Joden afkomstig uit Midden- en Oost-Europa, mensen op de vlucht voor de pogroms, de vervolgingen, de afkeer en de verachting, het beu dat hun banen werden ontzegd waarvoor ze meer dan bekwaam waren, het beu dat er op hen werd neergekeken en dat er stenen naar hen werden gegooid. Op de vlucht voor dat alles kwam sinds het einde van de negentiende eeuw de ene golf Joden na de andere aan in Palestina. Onder Brits mandaat verveelvoudigden de cijfers zich echter en de plaatselijke Arabieren – die in het gebied al eeuwen de meerderheid van de bevolking vormden – voelden zich stilaan bedreigd en kwamen in verzet.

Intussen bleef de Hebreeuwse bevolking maar groeien, ze brachten geld mee en kochten grond met het vaste voornemen voorgoed in het gebied te blijven dat in de Bijbel Eretz Yisrael werd genoemd. Tegen het einde van de jaren dertig maakten ze al ruim een derde uit van de bevolking aldaar; tegen het midden van de jaren veertig naderden ze de helft. Hun aantal bleef maar toenemen. En hoe groter de toevloed, hoe groter de spanningen in de samenleving. De boel ontplofte in 1936 met de Arabische protesten, en het liep uit op rellen en geweld door beide partijen.

In antwoord op de eisen van de Arabieren brachten de Britten in mei 1939 hun White Paper uit, een document waarin ze duidelijk maakten dat ze geen opdeling van Palestina in twee staten toestonden, waarin ze aantallen vaststelden om de Joodse immigratie strikt onder controle te houden en ze hun recht om land te blijven kopen

drastisch beperkten. Een paar maanden later zou in Europa de Tweede Wereldoorlog uitbreken.

Hoewel de aanvallen van een paar kleine groepen opstandelingen doorgingen, luidde die strijd een tamelijk vredige periode in, die meteen was afgelopen zodra de geallieerden de zege behaalden. Het einde van de oorlog betekende geen vrede in Palestina, verre van, er dreigde eerder een verheviging van de vijandigheid tussen Arabieren en Joden, tussen Joden en Britten, tussen Britten en Arabieren; allemaal bij elkaar levend en met elkaar overhoopliggend. Na de val van Duitsland verlangden de overlevenden van de Holocaust er meer dan ooit naar om te vluchten uit het bloeddorstige Europa dat miljoenen van hen had uitgeroeid, om zich permanent te vestigen in het Beloofde Land met als doel daar het Joods nationaal tehuis op te bouwen waaraan de Engelsen drie decennia eerder hun steun hadden toegezegd. Daar wachtten hun vrienden, familie of gewoon andere Joden, bereid om hen op te vangen.

Maar de Britse regering, vanuit haar plicht het evenwicht te bewaren en de rechten van allen te beschermen, weigerde haar starre toegangsquota in te trekken, iets wat de Joodse vluchtelingen systematisch trotseerden door in boten stampvol clandestiene immigranten aan land te gaan. Intussen voelden de Arabieren zich telkens meer verraden door de Britten, telkens meer getergd door de Joden en waren ze telkens minder bereid de komst te accepteren van de stromen overlevenden van een oorlog tussen christelijke mogendheden waar zij niets mee te maken hadden. Het resultaat was merkbaar als een collectieve frustratie met overal vijandelijkheden, telkens radicalere opstellingen en totaal geen perspectief op enig begrip.

Toen we die avond op onze bestemming kwamen, moe en hongerig, troffen we slechts een zwakke verlichting en een slaperige receptionist aan in het American Colony. Gewend aan de grote hotels in Madrid waar ik voor mijn werk vaak heen ging, leek die plek me op het eerste gezicht geen gebruikelijke hotelvestiging, eerder een getransformeerd landhuis, een grote stenen villa waar om de een of andere reden gasten verbleven. Maar het was al laat en ik had geen zin me over die futiliteiten te buigen. We werkten snel het blad koude hapjes naar binnen dat we kregen aangeboden en gingen meteen slapen, in elkaars armen, uitgeput en stilletjes bezorgd.

Zoals zo vaak in onze grillige relatie was Marcus al vertrokken

toen ik de volgende ochtend wakker werd. Blootsvoets en met warrig haar liep ik naar het balkon, deed de houten luiken open en liet het licht binnenstromen, zuiver en transparant licht. Onze kamer lag boven een lommerrijke patio, mijn oren vingen het geklater op van de fontein in het midden en stemmen van vrouwen in een taal die me bekend voorkwam, maar die ik nog niet verstond. Een van hen slaakte een kreet, de anderen lachten tussen de bougainvilles, de grote bloempotten en de palmen. Een paar seconden later zag ik hen: drie jonge in het wit geklede kamermeisjes met hoofddoek, in hun armen grote stapels beddengoed. Ze deden me denken aan die lieve Jamila van mijn Moorse dagen, inmiddels ver in de tijd en tegelijk in mijn herinnering altijd zo dichtbij.

De drie draaiden zich om toen een andere, nadrukkelijke stem hen bruusk tot zwijgen bracht. Uit een van de zij-arcaden liep een rijpere vrouw de patio op, lang, energiek, brede schouders, prominente buste en haar witte haar vastgezet in een knotje, onberispelijk in haar ochtendjurk. In een mengelmoes van Engels en Arabisch gaf ze op krachtige toon orders; de meisjes knikten gehoorzaam en ieder nam haar werkzaamheden weer op. Eenmaal alleen boog de vrouw voorover om wat blaadjes van de jasmijn uit het water van de fontein te halen. Toen ze zich weer oprichtte, meende ik dat ze een blik op mijn balkon wierp, verholen, discreet. Daarna keerde ze op haar schreden terug; haar beeld was al uit mijn gezichtsveld verdwenen, maar de echo van haar hakken weerklonk nog altijd op de tegels.

Ze had me gezien, inderdaad. Ze had vastgesteld dat ik wakker was. Daar kwam ik een kleine tien minuten later achter toen een ander dienstmeisje op mijn kamerdeur klopte en me een briefje overhandigde: Mrs Bertha Spafford Vester zou graag het genoegen van uw gezelschap smaken bij het ontbijt om half tien. Ik keek op de klok: tien over negen. Twintig minuten later liep ik de eetzaal in, ik had nog niet besloten welk van mijn identiteiten het geschiktst zou zijn om me voor te stellen, de Madrileense naaister, de Marokkaanse medewerkster van de Britten, of de echtgenote die haar man tot aan het einde van de wereld zou volgen. Uiteindelijk waren ze allemaal min of meer waar.

‘Als het even kan, heet ik onze nieuwe gasten graag persoonlijk welkom.’

Tegenover haar gezeten aan een hoektafeltje, met een linnen tafel-

kleet, verfijnd servies en zilveren bestek tussen ons in, besepte ik dat ze meer jaren telde dan ik in eerste instantie had gedacht. Waarschijnlijk naderde ze de zeventig, ouder dan mijn moeder, dacht ik. Ouder zelfs dan Lady Olivia en totaal anders dan beiden, althans in voorkomen. Ik accepteerde koffie. ‘Turkse koffie, voortreffelijk,’ zei ze stellig. Ik accepteerde toast en bittere marmelade. ‘Die maken we zelf,’ lichtte ze toe, ‘van onze eigen sinaasappels. De eieren zijn ook van het huis, hoe wilt u ze, gebakken of geklutst?’

Ik sloeg haar gade terwijl ze een ober met een donker gezicht orders gaf. Ze had blauwe ogen, droeg parels om haar hals en in haar oren. Op haar volumineuze boezem, als sluiting van het décolleté van haar jurk, prijkte een glanzende broche in de vorm van een slang.

‘Wij zijn Noord-Amerikanen, onafhankelijke christenen; we vormen geen grote gemeenschap, maar zijn wel al tientallen jaren actief op voornamelijk maatschappelijk en filantropisch gebied,’ vertelde ze terwijl ze haar brood beboterde. Ik nam aan dat ze refereerde aan de kolonie of organisatie waartoe ze behoorde. ‘Mijn ouders verlieten Chicago eind vorige eeuw; de dood van mijn vier oudere zussen, verdrongen bij een schipbreuk toen ze nog kind waren, veranderde hen voorgoed. Vanaf dat moment besloten ze zich in het Heilige Land te vestigen, op zoek naar rust voor hun arme ziel. Ik was pas twee toen ze me meenamen. Zij leven niet meer, mijn man evenmin, en mijn zes kinderen hebben zich verspreid over de wereld. Nu ben ik het die aan het hoofd staat van het instituut, bijgestaan door een groep betrokken vrijwilligers.’

We hadden de eerste kop koffie op, zoet en stroperig, inderdaad een genot vergeleken met de surrogaatkoffie die we in die dagen in Spanje dronken. Zonder het me te vragen begon ze ons bij te schenken.

‘We houden een kinderziekenhuis en productieve landbouwgronden draaiende,’ vervolgde ze, terwijl een straal donkere vloeistof borrelend in het porselein viel. ‘En een atelier voor Arabische meisjes en verscheidene gaarkeukens.’

Mijn gastvrouw vond het duidelijk belangrijk allereerst haar geloofsbrieven bekend te maken; de doelen van haar gemeenschap beschrijven moest het visitekaartje zijn waarmee ze eenieder verwelkomde die onder haar dak kwam logeren.

‘Dit huis aan de weg naar Nablus waar we ons nu bevinden, heb-